

Mellanspett

Mellanspetten dog ut i Sverige 1981, efter att ha minskat under lång tid. Under 1900-talets början fanns arten i Skåne samt i centrala Östergötland, men den försvann från Skåne redan under 1940-talet. Utpräglad ädellövsogsart som behöver äldre, variationsrika bestånd med rik förekomst av död lövved. Ökar numera på flera håll på kontinenten och det återstår att se om den kan återetablera sig i södra Sverige i framtiden. Stannfågel.

Ekologiska krav

Kräver ädellövsogor med gamla ekar, avenbok, bok, ask, klibbal och andra lövträd med grov bark, och med riklig förekomst av döda och döende grenar. Erfarenheter från kontinenten visar att den framför allt finns i flerskiktade lövsogor med hög krontäckning och hög diversitet av olika trädslag. De sista svenska förekomsterna fanns i äldre ekskogar i centrala Östergötland respektive i blandad ädellövskog i Skåne. Förekomsterna i Skåne var troligen mer representativa för artens miljökrav i stort.

Mellanspetten utnyttjar relativt små områden jämfört med andra hackspettsarter. Studier i Centraleuropa har visat att de rör sig över i storleksordningen 20 hektar på vintern och ner till cirka 10 hektar under häckningstid. Utifrån studier i Östergötland har man bedömt att det behövs 15 % lämpliga miljöer på landskapsnivå för att upprätthålla en livskraftig population.

Födan som består av insekter och spindlar tas i barkspringor, i sprickor och från rutten ved. Under våren kan den dricka sav från lövträd. Under försommaren plockas larver från blad och grenar.

Boet hackas ut i döda eller döende lövträd, eller i döda partier i levande träd.

Utbredning och regionala skillnader

Den senaste häckningen konstaterades i Östergötland 1981. Sedan dess har det gjorts ett fåtal observationer av enstaka individer i södra Sverige, senast på Gotland vintern 2015/2016. Arten har ökat kraftigt i västra Europa under de senaste decennierna och i samband med detta har enstaka fåglar setts i södra Danmark där arten dog ut redan 1959.

Indikator på skyddsvärd skog

Många av de miljöer där arten fanns strax före att den dog ut i Sverige har stora naturvärden.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Artens utdöende i Sverige anses vara orsakat av alltför små populationer beroende på fragmentering av lämpliga skogsmiljöer.

Behov av hänsyn – allmänt

Vid fynd av häckande mellanspett ta kontakt med Skogsstyrelsen. Det är mycket viktigt att kännedom om häckningslokaler för mellanspett i övrigt inte sprids till andra personer än berörda markägare och de som utför skogsbruksåtgärder. Störning från fotografer och annan naturintresserad allmänhet är ett reellt hot.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

Om skogsbruksåtgärder är aktuellt i ett område där man konstaterat förekomst av mellanspett kontakta Skogsstyrelsen för diskussion i det enskilda fallet.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Frihugg större ekar.
- Gör naturvårdsavsättningar i rika lövskogsmarker.
- Håll borta inväxande gran i ädellövskog genom selektiv avverkning.
- Sträva mot att återskapa större sammanhängande ädellövskogsområden.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

I det fall det konstateras en häckning av mellanspett kan det behövas tillträdesförbud kring boet (ca 300 m radie). Länsstyrelsen kan för detta syfte inrätta ett djurskyddsområde med lämpliga föreskrifter.

Skogsvårdslagstiftningen

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägogränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m., spara hålträd och andra biologiskt värdefulla träd, hassel, lind, lönn, ask och alm, eller bärande träd (SKVFS 7:8).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, äldre hassellundar, brynmiljöer, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker eller lövängar (SKSFS 7:17).
- Lämna en kantzon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Det är förbjudet att omvandla bestånd med ädellövskog till annan skog. Om man avverkar, förutom vid röjning eller gallring, ska man anlägga ny ädellövskog på området (SVL 25 §).

Lästips

Artfakta för mellanspett. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/100047>
Ekman, Henrik 2004. De sista ängarna. Wahlström & Widstrand.

Populationsstorlek: -

Populationsutveckling:

1980–2012: sista häckningen 1981
2001–2012: utdöd

Rödlistestatus 2015: Nationellt utdöd (RE)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Ja